

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย กำลังเผชิญปัญหาวิกฤติทางสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ปัญหาการลดลงทั้งปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติ ที่แผ่ขยายออกไปอย่างรวดเร็วและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกขณะ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับความเท่าไม่ถึงการณ์ ในการแก่งแย่งแข่งขันกันใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, 2546. เว็บไซต์) ซึ่งเป็นสภาวะที่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ที่เกิดจากการมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จาก (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2546. หน้า 2) ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อขยายพื้นที่การเกษตรขยายชุมชน การคมนาคมขนส่งและปัญหา การแพร่กระจายของสารพิษในดิน อากาศ แหล่งน้ำ ทั้งในชนบทและในเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ให้เป็นไปในด้านการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม อย่างจริงจัง โดยการให้การศึกษาอบรมและเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้อง อันเป็นมาตรการที่มี ประสิทธิภาพและให้ผลในระยะยาว (ประภาพรรณ เสงี่ยมวงศ์, 2541. หน้า 43) ซึ่งประเทศไทยได้มีนโยบายในการสนับสนุนการศึกษา และการให้ความรู้ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อมมา โดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการเริ่มมีการกำหนดแนวทางการพัฒนา เร่งรัดจัดการศึกษา และ ประชาสัมพันธ์เรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน โดยให้มีหลักสูตรวิชาสิ่งแวดล้อมในทุก ระดับ การศึกษา นับตั้งแต่การศึกษาภาคบังคับ รวมทั้งการเผยแพร่ทางสื่อมวลชน การประชุมอบรม และการศึกษานอกโรงเรียน (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2532. หน้า 17 อ้างอิงจาก สำนักงาน คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2524.) นอกจากนั้นยังได้มีการบรรจุ “สิ่งแวดล้อมศึกษา” เข้าสู่ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 เกิดจุดเริ่มต้นของหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดประชุมกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างและเนื้อหาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จนกระทั่งปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , ม.ป.ป..หน้า 12) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทาง ในการจัดการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามมาตรา 7 และมาตรา 23 วรรค 2 โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้นั้นต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง โดยเฉพาะด้านการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ ทั้งการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

แต่การจัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังที่ วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ (2546. เว็บไซต์) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งในระบบและนอกระบบที่ผ่านมา ประสบกับ ความล้มเหลวในการให้ความรู้และความเข้าใจอันถูกต้อง ไม่สามารถสร้างเสริมให้เยาวชน ประชาชนได้เกิดความตระหนักและมีพฤติกรรมในการมีส่วนร่วม ทั้งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ เพราะหลักสูตรขาดการบูรณาการ ขาดความต่อเนื่อง ขาดบุคลากรที่ให้ความสำคัญ และสนใจด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอนมักเน้นด้านเนื้อหา โดยมีครู เป็นศูนย์กลาง เยาวชนได้รับแต่ทฤษฎี ปราศจากการลงมือปฏิบัติ จิตสำนึกในการปลูกฝังจริยธรรมสิ่งแวดล้อมจึงล้มเหลว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาเกิดความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยให้มากขึ้นจึงได้นำวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื่องจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยพื้นฐานสำคัญประการแรกคือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มุ่งเน้นอยู่ที่การให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม ประการที่สอง การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมีหลักการที่สำคัญ คือ ต้องการให้เกิดการเรียนรู้สูงสุด (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2542) โดยหลักการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญเน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนขององค์ประกอบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้แก่ 1) ประสบการณ์ เป็นการที่ครูช่วยให้นักศึกษานำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ 2) การสะท้อนความคิดและอภิปราย ครูช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสแสดงออกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง 3) เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด นักศึกษาเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด 4) การทดลองหรือการประยุกต์แนวคิด นักเรียนนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของนักศึกษาเอง นอกจากนี้ วราลักษณ์ ไชยทัฬห, บัณฑิต อ่อนดำ, และสามารถ ศรีจางง (2544) กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและมีเป้าหมายสอดคล้องกัน กล่าวคือ กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีเป้าหมายที่การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลในด้านจิตสำนึกอุดมการณ์ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้ และทักษะ ซึ่งเชื่อว่าจะนำไปสู่การรวมพลังศักยภาพเป็นกลุ่มเป็นกระบวนการในระดับต่างๆ จากชุมชนสู่เครือข่ายประชาชน ซึ่งจากแผนการศึกษามุ่งเน้นให้นักศึกษาเกิดการตระหนักช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าผู้เรียนควรต้องมีกระบวนการเรียนรู้อย่างเข้าใจและสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเกิดความคิดร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นหลักสูตรของสาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมในรายวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถสอดแทรกเนื้อหาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพร้อมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง ผลของ การจัด กิจกรรม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรายวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1- 3 สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1- 3 สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก่อนกับหลังการทดลอง ด้วยความหวังและความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรายวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1- 3 สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก่อนกับหลังการทดลอง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งจะศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมเน้นองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน คือ
 - 1) ประสพการณ์ เป็นการที่อาจารย์ช่วยให้นักศึกษานำประสพการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้
 - 2) การสะท้อนความคิดและอภิปราย อาจารย์ช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสแสดงออกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง
 - 3) เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด นักศึกษาเกิดความเข้าใจ และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด
 - 4) การทดลองหรือการประยุกต์แนวคิด นักศึกษานำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติ

2. เนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 เรื่องประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานทางสิ่งแวดล้อมศึกษากับการพัฒนา การพัฒนาที่ยั่งยืน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม การพัฒนากับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. ประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เป็นนักศึกษาชั้นปีที่1- 3 สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 และภาคเรียนที่ 2/2553 จำนวน 83 คน

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ใช้เวลาสอน 15 ชั่วโมง จำนวน 5 สัปดาห์

5. ตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ตัวแปรต้น คือการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ของนักศึกษา

2. ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมของนักศึกษาที่แสดงออกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาระหว่างการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบ การมีส่วนร่วม ก่อนและหลังการทดลอง

สมมุติฐานการวิจัย

หลังการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในรายวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนนักศึกษามีพฤติกรรมต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามากขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

นิยามศัพท์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การออกแบบและการดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และใช้ความสามารถในการนำทักษะที่จำเป็นในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) โดยการใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่มและนำเทคนิควิธีการสอน ได้แก่การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมุติ การอภิปรายกลุ่ม สถานการณ์จำลอง สถานการณ์จริงการสาธิตและกรณีตัวอย่างมาใช้ในแต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ครอบคลุมประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน คือ

1) ประสบการณ์ เป็นการที่ครูช่วยให้นักศึกษานำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้

2) การสะท้อนความคิดและอภิปราย ครูช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสแสดงออกเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง

3) เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด นักศึกษาเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด

4) การทดลองหรือการประยุกต์แนวคิดนักศึกษานำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยจัดทำเป็นแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ประกอบไปด้วยจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การป้องกัน รักษา สงวน ปรับปรุง บูรณะซ่อมแซม รวมทั้งรู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาดถูกต้องตามหลักวิชาการ อีกทั้งรู้จักประหยัดและได้ประโยชน์สูงสุด เกี่ยวกับการอนุรักษ์น้ำ การดูแลพื้นที่สีเขียว การจัดการขยะ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการอนุรักษ์พลังงาน

พฤติกรรมกรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การปฏิบัติหรือเป็นการกระทำของนักศึกษาในการป้องกันแก้ไข การบำรุงรักษา บูรณะฟื้นฟูต่อสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา ด้านการอนุรักษ์น้ำ การดูแลพื้นที่สีเขียว การจัดการขยะ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์พลังงาน เป็นพฤติกรรมที่บุคคลกระทำต่อสิ่งแวดล้อมมี 3 ลักษณะ คือ 1. พฤติกรรมที่แสดงถึงการกระทำ เช่น การบำรุงรักษา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง ดัดแปลง การสร้างขึ้นมาใหม่ การควบคุม การประหยัด ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จัดเป็นพฤติกรรมควบคุม อนุรักษ์ และทำลายสิ่งแวดล้อม 2. พฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึก ความรัก ความผูกพัน และเมตตาสงสาร ในรูป พฤติกรรมการเลี้ยงดู เอาใจใส่พืชและสัตว์ การซาบซึ้งในความงามของศิลปะและธรรมชาติ การสะสม เป็นต้น พฤติกรรมนี้จัดเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม 3. พฤติกรรมที่แสดงถึงความเชื่อ เช่น การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเชื่อโชคลาง พฤติกรรมประเภทนี้ จัดว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา หมายถึง การกระทำของนักศึกษาในการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและได้ประโยชน์สูงสุดเกี่ยวกับ การอนุรักษ์น้ำ การดูแลพื้นที่สีเขียว การจัดการขยะ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการอนุรักษ์พลังงาน อาทิ การไม่เปิดน้ำทิ้ง มีการใช้น้ำอย่างประหยัด มีการทิ้งขยะลงในที่ทิ้งขยะ ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
2. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับรายวิชาอื่นๆต่อไป

แผนการบริหารแผนงานวิจัยและแผนการดำเนินงานพร้อมทั้งขั้นตอนการดำเนินงาน

ตารางที่ 1 แผนการบริหารแผนงานวิจัยและแผนการดำเนินงานพร้อมทั้งขั้นตอนการดำเนินงาน

กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
1. ทบทวนวรรณกรรม	←→								
2. สร้างเครื่องมือการวิจัย		←→							
3. หาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย		←→							
4. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย		←→							
5. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล				←→					
6. วิเคราะห์ข้อมูล								←→	
7. เขียนรายงานการวิจัย								←→	
8. พิมพ์รายงานการวิจัยและเสนอรายงาน								←→	